

Subiect: Fw: program de educatie civica
De la: Nicu Işfan (isfannicu@gmail.com)
Către: isjgorj@yahoo.com;
Data: Miercuri, 4 Mai 2016 17:00:17

INSPECTORATUL ŞCOLAR JUDEŢEAN
GORJ
NR. 5940 DATA 05-05-2016

CENTRU JUDEŢEAN DE RESURSE ŞI
DE ASISTENŢĂ EDUCACIONALĂ GORJ
INTRARE Nr. 1177
IESIRE
Zile 05 Luna 05 Anul 2016

Dr. Popescu
Dna Lambu
Dna
Dna
Dna

Trimis de pe telefonul smartphone BlackBerry 10.

De la: Probațiune Gorj <probațiune.gorj@just.ro>
Trimis: miercuri, 4 mai 2016, 14:46
Către: isfannicu@gmail.com
Subiect: program de educatie civica

Buna ziua,

Transmitem în ataşament programul de educație civică care trebuie aplicat de către CJRAE în cazul minorilor infractori față de care instanța de judecată a stabilit măsura educativă a educației civice. Vă rugăm să transmiteți programul către CJRAE cu mențiunea că acesta trebuie aplicat strict doar minorilor elevi care fac parte din categoria mai sus enumerată și doar după ce vor primi în acest sens o adresă din partea Serviciului de Probațiune Gorj.

St. Bican D.
Dna Daniela C.

Cu stimă,

Vezure Ion Sorin

Şef serviciu

Serviciul de Probațiune Gorj

Fă găsim varianta în
format electronic, să
transmitem în toate scările din
Judet și să opunem pe
site-ul CJRAE Gorj

Fișiere atașate

- PROGRAM DE EDUCAȚIE CIVICĂ.docx (1,41MB)

Direcția Națională de Probațiune Program de educație civică (PEC)

Introducere și istoric

Prezentul *Program de educație civică* se află în strânsă legătura cu noua etapă de dezvoltare a sistemului de probațiune românesc.

Sistemul de probațiune, într-o primă etapă de organizare, a devenit funcțional în anul 2000, când instituția probațiunii a fost legal înființată în România prin adoptarea OG nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și supravegherea executării sancțiunilor neprivative de libertate, aprobată Legea nr. 129/2002.

De-a lungul timpului, sistemul de probațiune dezvoltat o serie de intervenții și programe pentru adulții și minorii aflați sub supravegherea serviciilor de probațiune. Noua legislație în materie penală, intrată în vigoare la începutul anului 2014, a impus necesitatea dezvoltării unui *Program de educație civică*. Astfel, Direcția Națională de Probațiune (DNP) din cadrul Ministerului Justiției, în calitate de Promotor al Proiectului, a dezvoltat acest Program în parteneriat cu Serviciul de Probațiune din Rogaland, Norvegia, prin intermediul Proiectului "*Consolidarea capacității sistemului românesc de probațiune de a furniza servicii eficiente alternative închisorii*", care face parte din Programul RO 23 "Servicii corecționale, inclusiv sancțiuni non-privative de libertate", finanțat prin Mecanismul Financiar Norvegian 2009 – 2014.

Programul de educație civică va fi aplicat în conformitate cu prevederile Legii nr. 253/2013 privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. În conformitate cu articolul 66 din Legea nr. 253/2013, minorului căruia i se aplică o măsură neprivativă de libertate este sprijinit în efectuarea unui stagiului de formare civică desfășurat în baza unei programe-cadru de formare civică. Programul de formare civică trebuie să se desfășoare într-o instituție din comunitate, aprobată de consilierul de probațiune responsabil de caz.

Prezentul *Program de educație civică* a fost conceput pe baza Programei-cadru de formare civică, dezvoltată de Ministerul Educației și Cercetării Științifice și Ministerul Justiției și supusă aprobării celor două ministere (Stoica et al. 2015).

La începutul anului 2015, DNP a publicat un anunț de selecție a unor experți care să contribuie la dezvoltarea programului și la formarea personalului. În vederea îndeplinirii acestei sarcini, au fost selectați doi experți din Marea Britanie, și anume David Atkinson și Mary Anne McFarlane, care au lucrat cu echipa română de probațiune din mai 2015 până în 2016, petrecând diferite perioade de timp în România pentru a analiza proiectul, a instrui formatorii și personalul. Programul a fost pilotat în perioada Noiembrie 2015 – Ianuarie 2016 cu ... minori în servicii și feedback-ul a condus la efectuarea unor revizuri ale programului. Versiunea finală a fost aprobatăpe data de xxxxx.

Membrii echipei de dezvoltare a Programului de educație civică:

Evelina Oueslati, consilier juridic, Direcția Națională de Probațiune
Valentina Afanasov, inspector de probațiune, Direcția Națională de Probațiune
David Atkinson și Mary Anne McFarlane, experți din Marea Britanie
Luminița Băluță –consilier de probațiune, Serviciul de Probațiune Olt
Cristina Vlădășel – consilier de probațiune, Serviciul de Probațiune Dolj
Carmen Mocanu –șef serviciu, Serviciul de Probațiune Ialomița
Alina Mihaela Borcan – consilier de probațiune, Serviciul de Probațiune Vrancea
Mihaela Matvei – consilier de probațiune, Serviciul de Probațiune Tulcea
Gabriel Oancea – șef serviciu, Serviciul de Probațiune București

Principii care fundamentează Programul de educație civică

Concepția actuală/Practica europeană în materie de probațiune cu infractorii minori include următoarele principii:

- Majoritatea infractorilor minori cresc într-un mediu infracțional;
- Un anumit comportament delincvent este normal pentru adolescenți;
- Calitățile copilului și cele ale familiei lui/ei și ale comunității în care trăiește ar trebui folosite și consolidate acolo unde este posibil;
- Copiii au nevoie de mai multe intervenții bazate pe activități decât adulții;
- Instituțiile din comunitate trebuie să colaboreze în vederea combaterii delincvenței juvenile;
- Intervențiile trebuie să corespundă gradului de pericol pe care îl prezintă infracțiunea, dar și nevoilor și factorilor de risc ai copilului;
- Educația și angajarea în muncă sunt esențiale pentru reabilitare;
- Competențele motivaționale sunt o cerință obligatorie pentru întregul personal și pentru voluntari;
- Aspectele legate de diversitate contribuie la elaborarea planului pentru fiecare infractor minor.

În aplicarea Programului de educație civică (denumit în continuare PEC), specialiștii trebuie să depună toate eforturile pentru a consolida principiile de mai sus în lucrul cu infractorii minori și să respecte următoarele reguli generale specifice activității de probațiune:

- respectarea statului de drept în orice situație;
- cooperarea deschisă cu comunitatea;
- asigurarea că infractorii, victimele și personalul sunt tratați cu respect și în mod egal;
- asigurarea că personalul își asumă răspunderea pentru activitatea proprie și respectă standardele profesionale specifice în lucrul cu infractorii și cu colegii de echipă;
- respectarea răspunderii profesionale, a conformității, a lucrului în echipă, a unui orar de muncă flexibil și a unei pregătiri profesionale continue;
- implementarea bunelor practici bazate pe dovezi;
- respectarea standardelor naționale obligatorii și a legislației referitoare la drepturile omului;
- încercarea de a consolida calitățile infractorului (și ale familiei lui) prin dezvoltarea planului de desistare de la comiterea de alte infracțiuni.

Confidențialitatea [sunt așteptate propuneri de la consilierii de probațiune/consilierii școlari]

În cazul lucrului cu minorii în cadrul PEC, serviciile de probațiune vor colabora și cu alte agenții, instituții sau organizații. Informațiile pe care serviciul de probațiune le deține cu privire la minori sunt confidențiale pentru serviciu și pentru instituțiile partenere agreate, precum poliția, serviciile sociale ori alte instituții publice sau private.

Informațiile nu trebuie împărtășite cu membrii familiei minorului și/ apropiati ai acestuia sau orice altă persoană înainte de îndeplinirea condițiilor relevante impuse de cadrul legal în vigoare.

Serviciile de probațiune respectă o anumită procedură pentru discutarea confidențialității și a împărtășirii informațiilor cu ocazia primei intrevederi cu minorii, inclusiv:

- explicarea abordării serviciului de probațiune cu privire la confidențialitate și acele situații în care personalul este obligat sau poate să divulge informațiile chiar dacă minorul nu își exprimă consimțământul.

Pentru gestionarea lucrului în desfășurare cu minorii, precum și pentru îmbunătățirea accesului acestora la diferite servicii din comunitate, este necesar să se utilizeze rețeaua comunitară sau să se pună bazele unor parteneriate între mai multe instituții, iar personalul serviciilor de probațiune trebuie:

- să explice minorilor în ce mod comunicarea informațiilor specifice către instituțiile în cauză ar putea să ajute la îmbunătățirea situației acestora și a accesului lor la servicii.
- să solicite acordul scris din partea fiecărui minor pentru divulgarea informațiilor, în situațiile prevăzute de lege.
- Să aprecieze cu privire la situațiile în care informațiile pot fi comunicate fără acordul prealabil al minorului.

În cazul în care intervine necesitatea încălcării confidențialității sau o încălcare s-a produs:

- Deciziile de încălcare a confidențialității sunt luate doar în urma unei evaluări a factorilor de risc și după o consultare cu șeful serviciului de probațiune sau cu personalul de specialitate de la nivel central.
- În cazul producerii unor încălcări accidentale ale confidențialității, trebuie să fie luate măsuri imediate pentru remedierea problemei și, dacă este posibil, pentru prevenirea unor alte asemenea încălcări.
- Încălcarea este remediată cu persoana în cauză și se iau măsuri proporționale cu gravitatea și natura încălcării.

Cadru teoretic.

Scopul Programului de educație civică ce trebuie urmat de minorii cărora instanța le-a aplicat măsura educativă neprivativă de libertate a stagiului de formare civică este acela de a sprijini minorul pentru a conștientiza consecințele la care este expus în cazul comiterii unei infracțiuni și pentru a deveni responsabil în legătură cu propriul comportament.

Obiectivul programului este de a sprijini minorul care participă la stagiul de formare civică pentru a-și însuși valorile morale, pentru a-și consolida convingerile morale și pentru a aplica normele morale și legale în diferite situații ale vieții sociale.

Programul de educație civică este construit pe baza programei de educație civică elaborată pentru școli care aprofundează următoarele competențe pe tot parcursul vieții:

- Competențe sociale și civice;
- Spirit de inițiativă și anteprenariat;
- Sensibilizare și exprimare culturală;
- Comunicarea în limba maternă;
- A învăța cum să înveți.

Programul de educație civică conține trei elemente: educație moral-civică, educație juridică și un proiect în beneficiul comunității și se încadrează domeniului de aplicare al Programei-cadru de formare civică.

Programa-cadru de formare civică, dezvoltată de Ministerul Justiției împreună cu Ministerul Educației și Cercetării Științifice (Stoica et.al.opp.cit., 2015), include următoarea **definiție a educației moral-civice**:

- exercițiul competențelor specifice comportamentului civic, concentrate pe valorile și normele morale.

Definiția educației juridice este:

- dezvoltarea unui comportament activ și responsabil bazat pe respectarea legii și manifestarea unei atitudini de conformare față de normele legale.

Definiția domeniului de conținut referitor la **proiectul în beneficiul comunității** este:

- implicarea în sugerarea și desfășurarea/simularea unor proiecte simple care au ca scop rezolvarea unei probleme a comunității, minorul care participă la cursul de formare civică fiind pus în fața unor probleme de viață concrete, prin intermediul unei analize din punct de vedere etic și/sau juridic.

PEC este relativ scurt, nedurând mai mult de 4 luni și nedepășind 8 ore pe lună (sau două ore pe săptămână), având un număr maxim de 32 de ore, dar ar putea să fie mai scurt dacă instanța indică o altă durată a măsurii educative. PEC nu este un program de schimbare a comportamentului, deși scopul acestuia este de a schimba gândirea și atitudinile care influențează comportamentul. Cu toate acestea, este important de avut în vedere faptul că acesta este un program diferit față de suita de programe de lucru cu persoanele condamnate bazate pe dovezi care sunt folosite de către serviciile de probațiune în cazul unor infractori periculoși sau recidiviști.

Este important pentru toți actorii angrenați în aplicarea acestui program, în special pentru instanțe, să cunoască aria de aplicare limitată a programului și toți cei implicați trebuie să fie realiști cu privire la impactul acestuia.

Pentru o mai bună înțelegere a PEC, este utilă indicarea ipotezelor teoretice care au stat la baza conceperii programului, pentru a clarifica abordarea, metodele și materialul la care se face referire în conținutul acestuia. PEC este considerat a fi o intervenție scurtă, ce se regăsește descrisă în detaliu mai jos. Astfel, se pleacă de la ipoteza că majoritatea minorilor care vor primi PEC se află la mijlocul sau la sfârșitul adolescenței, deși având în vedere durata proceselor penale în general, unii minori pot ajunge să depășească cu mult vârsta adolescenței până la pronunțarea hotărârii. Această posibilitate a fost avută în vedere în formatul programului.

O altă ipoteză avută în vedere în faza de concepere a programului este aceea că majoritatea infractorilor sunt de gen masculin, dar au fost abordate și aspecte relative la lucrul cu persoanele supravegheate de sex feminin și cu grupurile mixte. Acest program nu este potrivit minorilor cu probleme complexe, această categorie de tineri urmând a fi identificată în stadiul redactării referatului de evaluare solicitat de procuror sau de instanță.

Partea introductivă a programului, care face parte din acest manual, dezvoltă abordarea descrisă mai sus.

Ipoteze teoretice.

Adolescența ca o oportunitate

Adolescența reprezintă o mare oportunitate, deși este în egală măsură și o perioadă de vulnerabilitate. Steinberg (2015) a atras atenția asupra extinderii perioadei adolescenței prin prisma începutului timpuriu al pubertății (în jurul vârstei de 10 ani) și intrarea mai târzie în viața adultă a tinerilor, care de cele mai multe ori încă locuiesc cu părinții la vârsta de 25 de ani, în loc să fie independenți. Autorul atrage atenția asupra studiilor de cercetare în imagistica neurologică din ultimii cinci ani, care au arătat că adolescența este cea de-a doua perioadă a plasticității creierului, în care se dezvoltă noi circuite ale acestui organ și se pierd altele. În timpul vieții adulte, modificările suferite de circuitele existente deja la nivelul creierului sunt minore, dar mai apar altele noi sau unele dispar, potrivit celor expuse de Johnson et.al (2009).

Anumite părți ale creierului se formează mult mai devreme, precum componenta responsabilă de sistemul vizual și de cel locomotor. Cu toate acestea, cortexul prefrontal este plastic în adolescență și este responsabil pentru planificare, evaluarea riscurilor și a recompenselor, a consecințelor, precum și în ceea ce privește autocontrolul. Ultimul este foarte important în ceea ce-i privește pe delincvenții juvenili, având în vedere că de cele mai multe ori, acestora le lipsește autocontrolul. Autocontrolul este unul dintre cei mai importanți indici ai unei vieți rezonabile dar se poate ca acesta să nu fie dezvoltat complet înainte de mijlocul vârstei de 20 de ani. Autocontrolul poate fi învățat și îmbunătățit în adolescență, în special prin expunerea la noutate, provocare și informații noi. Prin urmare, este posibil și trebuie să fie facilitate aceste experiențe cât timp creierul minorului este încă deschis pentru schimbare. Mai mult, se impune o rezervă din partea specialiștilor care lucrează cu minorii în ceea ce privește formularea unor presupuneri despre comportamentul viitor (de adult) pe baza atitudinilor, gândirii și comportamentului de adolescent, având în vedere ușurința cu care acesta poate fi influențat sau schimbat.

Pentru aceleași motive, trebuie luată în considerare și vulnerabilitatea adolescentului. Vârsta medie a apariției boilor mintale este 14 ani și știm că expunerea la dependență

Înainte de vârsta de 15 ani înseamnă că tânărul este mult mai predispus la a deveni dependent. Mulți copii au un cortex prefrontal afectat, probabil din cauza abuzului de droguri sau violenței/vătămarilor, dar cu toate acestea se poate lucra cu ei.

Plasarea în comunitate pare să fie cea mai eficientă sancțiune pentru îndreptarea tinerilor, mai ales dacă acest demers presupune și sprijinul familiei, dar și al comunității. Participarea timpurie la sistemul formal al justiției penale și în special încarcerarea, prezintă riscul unei expunerii la influențe dăunătoare care pot avea un efect negativ permanent, spre exemplu violența, atitudini criminale și abuzul de droguri, precum și subminarea autocontrolului. Doar cei al căror comportament este prea periculos pentru comunitate și care au comis infracțiuni foarte grave ar trebui să fie supuși unor sancțiuni privative de libertate.

Cu alte cuvinte, trebuie încercată menținerea majorității tinerilor infractori în comunitatea lor, în școală sau reintegrarea în educație, asigurarea sprijinului și asigurarea faptului că interacțiunile cu ei sunt creative și bazate pe cele mai bune studii disponibile cu privire la metodele eficiente de predare și intervenție. Desigur, unele familii și anumite comunități încurajează atitudinile antisociale sau criminale și uneori chiar folosesc minorii pentru comiterea de infracțiuni. În aceste cazuri, fiecare individ trebuie să fie analizat pentru a i se atribui cea mai bună opțiune și poate fi nevoie de sprijin pentru a-l îndepărta de la aceste influențe (a se vedea mai jos partea în legătură cu desistarea). Dar, în esență, rolul specialiștilor care lucrează cu minorii este de a întări orice sprijin care-i poate fi oferit în mediul de acasă al minorului sau în zona în care acesta trăiește.

Nu-i considerați niște mici infractori! Cine va recidiva și cine se va desista?

De-a lungul mai multor ani, serviciile de justiție penală, în special din America de Nord și Europa de Vest, au avut tendința de a se concentra, în lucrul cu infractorii, mai degrabă pe problemele și nu pe calitățile acestora. Desigur că mulți dintre infractori au viziuni denaturate asupra lumii, dar acest aspect va fi abordat în cadrul temei *Intervenții cognitive-comportamentale*. Însă un corp din ce în ce mai consistent de studii asupra motivului care-i determină pe infractori să desiste infracțiunea și să nu persiste în comiterea ei, cunoscute sub numele de studii asupra desistării, a demonstrat importanța unei abordări care întărește calitățile infractorului, contextul cultural și capitalul social, în locul unei simple concentrări asupra infracțiunii, factorilor de risc și nevoilor acestuia. Desistarea poate fi descrisă ca o mișcare către integrarea socială, civism și participare (McNeill, 2015). Desistarea este influențată de:

- vârstă și maturitate
- legături și relații sociale
- identități și relatări (versiunea infractorului)
- aspecte situaționale

Mulți oameni, deși comit anumite infracțiuni minore în adolescență, ajung totuși să fie cetățeni care respectă legea. Cu toate acestea, trebuie să avem grijă să sprijinim adolescentul în drumul său către o viață fără infracțiuni. Bottoms (2014) pune în discuție noțiunea simplă a *creșterii într-un mediu infracțional și a infractorului limitat la vârsta adolescenței*, identificat de Moffit (1993). Majoritatea dintre tinerii care comit infracțiuni "se vor desista în momentul în care se vor confrunta cu situații noi și

alegeri de viață generate de vârsta adultă timpurie, admițând că a continua să comită infracțiuni înseamnă a-și pune în pericol viitorul”.

Bottoms studiază literatura de specialitate și identifică un număr de factori interconectați care sunt importanți în explicarea desistării. Aceștia includ: ”schimbările fiziologice care asigură un mai bun control al impulsurilor; percepțiile generale asupra schimbărilor datorate vârstei în diferite circumstanțe ale vieții, legături prosociale mai puternice, atât cu caracter sentimental, cât și de serviciu, slăbirea legăturilor sociale cu prietenii infractori, schimbări situaționale, inclusiv autoasocierea situațională deliberată și exercitarea capacității de a acționa prin intermediul proiectării unor viitoare posibile autoidentități și procesele ulterioare de alegere care determină un anumit grad de transformare cognitivă (p. 263).

Bottoms îl citează și el pe McNeill et.al. (2013) în demersul său de evidențiere a unor principii care asigură o supraveghere eficientă bazată pe cercetarea desistării:

(i) *Pentru infractorii recidiviști, desistarea este un proces complex, implicând de cele mai multe ori ”căderi și recăderi”. Supraveghetorii trebuie să fie ”realiști” în ceea ce privește acest fapt și să găsească modalități să ”gestioneze în mod constructiv eșecurile și dificultățile”.*

(ii) *Calea către desistare este foarte individualizată și de cele mai multe ori influențată de circumstanțele personale ale infractorului și/sau de mediul său cultural. Supraveghetorii trebuie să fie conștienți de această diversitate și de faptul că ”intervențiile nediferențiate nu vor merge”.*

(iii) *O sarcină esențială a supraveghetorilor este aceea de a dezvolta și de a menține motivația și speranța printre cei care vor să se desiste.*

(iv) *Relațiile dintre ”infractori și acele persoane care contează pentru ei” sunt foarte importante pentru desistare.*

(v) *Infractorii au calități și resurse dar și factori de risc și nevoi; prin urmare, ”sprijinirea și dezvoltarea acestor capacități poate reprezenta o dimensiune utilă a practicii justiției penale”.*

(vi) *De vreme ce capacitatea de a acționa este importantă pentru desistare, supraveghetorii ar trebui să ”încurajeze și să respecte autodeterminarea”. Acest lucru va impune ”lucrul cu infractorii, nu pe infractori”.*

(vii) *Serviciile de probațiune trebuie să lucreze la dezvoltarea ”capitalului social” precum și a ”capitalului uman” și să-i ajute pe desistați să pună în practică ”noile lor identități care sunt în curs de formare” (ex. ”muncitor” sau ”tată”).*

(viii) *Limbajul folosit în practica supravegherii trebuie să ”evite identificarea oamenilor cu comportamentele la care se dorește să se renunțe”.*

Bottoms, McNeill (2013), Losel și alții au recunoscut că deși pentru o perioadă de timp teoriile desistării au fost considerate ca opunându-se modelului de reabilitare Riscuri/Nevoi/Responsivitate (RNR), în prezent este posibilă adoptarea unei poziții consensuale care să aprecieze valoarea ambelor abordări, și anume că desistarea poate să ofere un context mai larg și pozitiv pentru modelul de reabilitare RNR. În implementarea PEC este important pentru supraveghetor/tutore să adopte principiile de mai sus și să utilizeze tehnici precum *Interviul motivațional* și *Modelarea prosocială* (a se vedea mai jos). Acest lucru este necesar pentru obținerea celui mai eficient angajament din partea minorului în cadrul PEC și pentru a-l ajuta să-și propună planuri solide pentru viitorul lui lipsit de infracțiuni, bazate pe calitățile și pe potențialul lui.

Rezolvarea problemelor

O abilitate de a rezolva problemele poate să contribuie în mare măsură la calitatea vieții și la adoptarea unui comportament prosocial în locul unui antisocial. Cele două modalități principale de rezolvare a problemelor, cea interpersonală și cea impersonală, pot fi îmbunătățite prin predarea competențelor cognitive, de gândire și de amânare care sunt necesare pentru a ajunge la o concluzie rezonabilă. A fi capabil de a genera un anumit număr de abordări alternative pentru o problemă și a o vedea din mai multe unghiuri diferite reprezintă o competență de viață valoroasă, care ajută la abordarea și rezolvarea problemelor morale (a se vedea *Gândirea morală* de mai jos). Dacă un tânăr nu are abilitatea de a rezolva o problemă și de a reacționa, acestuia îi va fi greu să abordeze subiecte de educație morală și educație juridică (rezolvarea impersonală a problemelor) și este recomandat ca PEC să fie construit în jurul unei secvențe care plasează competențele de rezolvare a problemelor în centrul programului.

Goldstein (1988) evidențiază un cadru pentru formarea în rezolvarea problemelor care poate fi adaptat pentru PEC. Aceste competențe sunt prezente și în curricula programului pentru combaterea comportamentului infracțional din Marea Britanie "Stop, Gândește, Schimbă", care a fost adaptat în vederea utilizării în mai multe sisteme de probațiune în curs de dezvoltare. Goldstein, în cadrul Curriculei de Pregătire, include sesiuni de tipul *Oprește-te și gândește*, *Identificarea problemei*, *Colectarea informațiilor/perspectivelor personale*, *Colectarea informațiilor/perspectivelor celorlalți*, *Reflectarea la soluții alternative*, *Evaluarea consecințelor și rezultatelor* (gândire logică și cauzală) și *Practica*, ce include planificarea. Dacă legăm principiile care stau la baza acestei formări cu nevoia de a încuraja adolescentul să folosească tehnicile creative și gândirea laterală pentru a spori dezvoltarea cortexului prefrontal, putem observa că integrarea elementului privind rezolvarea problemelor are o serie de avantaje, după cum urmează:

- O competență concretă care poate fi utilă minorului în abordarea viitoarelor probleme;
- Un cadru de analiză a infracțiunii și a modalității alternative de a face față presiunilor și cauzelor care duc la comiterea infracțiunii.
- O introducere utilă în angajarea minorului în discuția dilemelor morale și a aspectelor legate de dezbateră necesității regulilor și a legilor.
- O bună pregătire pentru identificarea problemei comunitare care este ultimul element al Programului de educație civică.

Prin urmare, rezolvarea problemelor a fost avută în vedere în materialul pentru PEC. Deși anumite competențe sociale vor fi învățate prin angajarea în program, trebuie avut în vedere și faptul că în serviciile de probațiune este disponibil și un program separat pentru infractorii minori (DAS minori) având ca obiect competențele sociale, iar acest program este cel recomandat în cazul infractorilor cu competențe sociale foarte slab dezvoltate. Acesta poate fi folosit împreună cu PEC sau după aplicarea PEC.

Gândirea morală.

Cercetările în domeniul *Gândirii morale* și locul acesteia în lucrul cu acele persoane care comit infracțiuni au fost determinate și influențate pentru mulți ani de Lawrence Kohlberg e.x. Kohlberg (1971), (1973). Acesta a propus șase etape ale *Gândirii morale* care sunt prezentate pe scurt mai jos, plecând de la cel mai simplu stadiu care este prezent la copii, și ajungând la nivelul sofisticat care combină principiile universale etice și morale precum *justiția*, *egalitatea* și *demnitatea*, față de care un individ poate să aibă propriile judecăți morale. Se poate spune că majoritatea tinerilor infractori operează în jurul etapelor doi și trei.

Prima etapă poate fi descrisă drept recurgerea la pedeapsă și ascultare, "ochi pentru ochi", cu accentul pus pe înțelegerea fizică a autorității morale. Regulile sunt stabilite de cei puternici și la acest nivel adevăratul sens al corectitudinii și dreptății lipsește cu desăvârșire.

Etapa a doua include anumite perspective psihologice dar este în esență instrumentală ("mă ajuți, te ajut"). Persoana caută să maximizeze câștigurile și să reducă consecințele dureroase pentru ea, dar pot exista și câștiguri pentru ceilalți.

Etapa a treia începe să includă regulile morale și valorile care se combină cu perspectiva egoistă/instrumentală de a realiza că relațiile interpersonale satisfăcătoare necesită încredere și respect ("Ce ție nu-ți place, altuia nu-i face"). Persoana va începe să evalueze acțiunile din punctul de vedere al celorlalți, prin analiza intențiilor. Acest nivel are rezultate destul de bune în comunitățile restrânse dar este posibil să fie inadecvat pentru a face față complexității unei societăți moderne mai largi.

Etapa a patra întărește această reciprocitate conform căreia se apreciază că există o nevoie pentru reguli acceptate de comun acord/consecvente, standarde și condiții. Există o balanță între drepturi și libertăți și o analiză a legii și ordinii. De asemenea, se apreciază că legile trebuie să fie adaptate tuturor grupurilor din societate, nu doar unora dintre acestea. De cele mai multe ori, cei care sunt la acest nivel devin oarecum rigizi în luarea unei poziții juridice pentru a determina ceea ce este bine și ceea ce este rău. Pe măsură ce se dezvoltă, încep să pună sub semnul întrebării unele dintre principiile care stau la baza legilor și încep să gândească mai profund despre problemele morale și juridice. În mod evident, anumite concepte din cadrul programului de educație civică pot să necesite o înțelegere cel puțin pentru etapa patru, deci ar putea să fie important să se dezvolte conștientizarea și gândirea individului înainte de a se aștepta de la acesta să pună în discuție aspecte mai abstracte și relativismul moral.

Etapa a cincea se concentrează pe nevoia de a încheia un contract social și de a realiza că valorile morale sunt relative, în afara probabil celor precum *viața* și *libertatea*. Noțiunea de "*cel mai mare bine pentru cât mai multe persoane*" este luată în considerare și individul înțelege nevoia de a lua o poziție morală în relația cu normele, valorile și legile care guvernează societatea.

Etapa a șasea dezvoltă principiile universale de *dreptate*, *egalitate* și *demnitate* care ar putea fi considerate ca aflându-se deasupra legii, cu alte cuvinte principiile etice universale. Individul este capabil să ia propriile decizii bazate pe propria lui moralitate și pe aceste principii. Majoritatea absolvenților de facultate vor funcționa la nivelurile cinci și șase, dar nu toți.

Kohlberg și colegii săi au susținut că programele și curriculele ar putea fi create împreună cu persoanele aflate în conflict cu legea, în vederea dezvoltării gândirii lor morale, prin discutarea dilemelor morale cu moderatorii cu o foarte înaltă calificare și în special prin expunerea la cele prefigurate de nivelul următor.

Kohlberg a fost aspru criticat de Carol Gilligan (1982) în ceea ce privește susținerea sa că femeile în general nu ating niveluri mai ridicate de gândire morală. Aceasta a respins afirmația conform căreia femeile au o gândire limitată, susținând mai degrabă că diferențele între sexe există în ceea ce privește gândirea morală și că bărbații sunt mai susceptibili să fie interesați de conceptele de "dreptate" și femeile mai mult de conceptele de "grijă". Citând dilema lui Jenny, o tânără fată, care a trebuit să treacă printr-un suicid în familie, cauzat de o criză determinată de o boală, autoarea arată caracterul inadecvat al terminologiei drepturilor privind responsabilitățile într-o relație. Jenny s-a întrebat asupra moralității generale a sinuciderii, în funcție de alegerile ei morale și politice, dar nu a putut să folosească această gândire drept o resursă pentru a face față urii pe care a simțit-o față de unchiul ei care s-a sinucis. Gilligan a avansat afirmația că femeile sunt mai susceptibile să ia decizii bazate pe grija pentru bunăstarea celor afectați de decizia respectivă. În cazul lor, dilema de a alege între autodezvoltare și altruism este mai puternică. Mai târziu, studiile au arătat că femeile sunt într-adevăr mai susceptibile de a aduce exemple și cazuri care prezintă dileme mai orientate către relație, dar acest lucru nu limitează capacitatea lor de înțelegere. Un studiu asupra atitudinilor tinerilor părinți realizat de Clopton și Sorell, (1993), a sugerat că diferențele în ceea ce privește gândirea morală rezultă mai degrabă din diferențele situațiilor de viață, decât din caracteristicile ce țin de gen. Într-un studiu asupra atitudinilor studenților față de justiția pentru minori, Murray (2002) a arătat prioritatea noțiunii de justiție, dar și că femeile au fost în general mai puțin punitive decât bărbații. Deci, în lucrul asupra dilemelor morale cu minorii în cadrul PEC, ar putea să fie important să se recunoască pur și simplu că fetele pot aduce în discuție mai multe exemple legate de relații și faptul că asumarea de responsabilități adaugă complexitate la ceea ce ar putea fi altfel o discuție abstractă.

Împreună cu alți autori, Kohlberg a dezvoltat instrumente și metode de formare a practicienilor pentru interviurile de analiză a *Gândirii morale*: (Kohlberg, 1981), (Colby, Kohlberg, Gibbs și Lieberman, 1983), Kohlberg (1984). Interviul asupra Gândirii morale a fost foarte solicitant și alte teste precum *Testul de stabilire a problemelor* (1979) și *Măsura reflecției sociomorale*, Gibbs și Wiedeman (1982), Gibbs, Arnold, Moragn, et.al.(1984) au încercat să scurteze procesul de formare a practicienilor. Forma prescurtată produsă de Gibbs și alții (*Măsura reflecției sociomorale – forma scurtă*) (1992) oferă un instrument util pentru practicienii care doresc să dezvolte această competență și manualul conține un material de învățare asistată. Cu toate acestea, rezultatele trebuie tratate cu precauție, având în vedere că studiile asupra succesului programelor de gândire morală în sine nu sunt concludente.

Gândirea morală reprezintă cu toate acestea o componentă esențială a formării pentru înlocuirea agresiunii - *Aggression Replacement Training sau ART* (Goldstein et.al), program acreditat internațional care a fost introdus în mai multe servicii de probațiuni din lume. Gândirea morală poate fi foarte eficientă dacă este aplicată de practicieni pregătiți pe o perioadă de timp rezonabil de lungă.

Programul de educație civică va atinge doar dilemele morale, dar trebuie să ia în considerare teoriile care stau la baza gândirii morale, pentru a putea concepe